

суперорганізм, а ноосфера, проникаючи в усі ці оболонки, руйнує цей злагоджений механізм. Автор у своїй книзі «Гея» зазначає: « Земля — більше, ніж просто дім, це жива істота, і ми є її невід'ємною частиною». Тому в наш час важливою є етична концепція благоговіння перед життям, основоположником якої був Альберт Швейцер. У цій концепції не йдеться тільки про цінність людського життя, а й про значимість усіх форм життя на Землі. Людина не повинна вважати себе вищою істотою, вона має цінувати життя в усіх його проявах, сприймати нашу планету, як єдине ціле, усвідомлювати святість всезагального буття.

Таке ставлення до буття є найважливішим імперативом сучасності, але не стільки на рівні суспільства, скільки на рівні кожної особистості. Ми повинні усвідомлювати всю важливість власного вибору, що в майбутньому стане основою для суспільного блага.

Для розуміння сутності людського буття, його невід'ємної залежності від природи, простим і зрозумілим прикладом є давня легенда племені народу Майя:

Чоловік сидів на самоті, у глибокому смутку.

І всі тварини наблизилися до нього і промовили: *«Ми не хочемо бачити тебе сумним. Попроси все, що ти хочеш, і ти це отримаєш»*

Чоловік сказав: *« Я хочу мати хороший зір»*

Гриф відповів: *«У тебе буде мій»*

Чоловік попросив: *«Я хочу бути сильним»*

Ягуар відповів: *«Ти будеш сильним, як я»*

Тоді чоловік сказав: *«Я хочу пізнати таємниці Землі»*

Змія відповіла: *«Я покажу їх тобі»*

Так чоловік отримав усі подарунки, які йому могли дати тварини, і пішов.

Тоді сова сказала іншим тваринам: *«Тепер людина знає багато і здатна на багато що»*

Олень відповів: *«У людини є все, чого вона потребує. Тепер її смуток припиниться»*

Але сова заперечила: *« Ні! я побачила глибоку порожнечу в людині. Вона, як постійний голод, який не можливо вгамувати. Це те, що поглинає людину у смуток, і змушує її хотіти і хотіти. Вона продовжуватиме забирати і забирати, поки в один прекрасний день Світ скаже людині: «Мене більше нема, і в мене нічого не залишилося. Мені нічого дати тобі. Мене вже немає!»[4].*

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гусейнов А.А. Благоговение перед жизнью: Евангелие от Швейцера / А. Швейцер. «Благоговение перед жизнью». М., Прогресс, 1992. – 256 с.
2. Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії / С.Б. Кримський. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 367с.
3. Швейцер А. Культура и этика. – М.: Прогресс. – 340 с.
4. Фільм «Апокаліпсис», реж. Мел Гібсон, 2006.

Гора А.

Науковий керівник – проф. Сивий М.Я.

ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Актуальність дослідження: Українські Карпати – один з наймальовничіших куточків України. Щорічно він манить тисячі туристів з різних регіонів держави, із сусідніх країн. Розміщені Українські Карпати у центральній частині Європи, а тому вже досить давно освоєні і всесторонньо вивчені фахівцями з різних галузей знань. Так видається на перший погляд, коли переглядаєш десятки монографій, популярних видань, тисячі публікацій, де розкриваються особливості природи гірської країни. Однак скрупульозно аналізуючи карти, готуючись до нового походу незнайомою гірською місцевістю, мандруючи гірськими стежками, читаючи і порівнюючи інформацію з друкованих джерел, все більше приходиш до висновку, що ще далеко не все ґрунтовно вивчено і описано в Українських Карпатах.

Метою дослідження є систематизація наукових робіт, письмових та інтернет –джерел про геолого-геоморфологічну будову Українських Карпат.

Виклад основного матеріалу. Перші вірогідні відомості стосовно геологічного вивчення Карпат пов'язані з іменем Б. Гекета (1788-1795), а також відбиті на мапі С. Сташца з 1806 р. «Геологічна карта території Польщі, Молдавії, Трансільванії та частини Угорщини і Валахії». Геоморфологічні дослідження в Україні розпочали у Львівському університеті учні відомого географа і геоботаніка А. Ремана, засновника кафедри географії (згодом Інституту): Г. Величко вперше виконав природно-географічний поділ Карпат; академік С. Рудницький з'ясував різний характер формування річкових долин у цих частинах басейну; Е. Ромер виконав детальний морфологічно-структурний аналіз гірських груп Східних Карпат. Пізніше відомими геологами, які досліджували Українські Карпати були: Р.Зубер, В. Шайнога, Грибовський Й., О. С. Вялов, М. Р. Ладиженський,

Я. О. Кульчицький та ін.. Із геоморфологів вивчали Українські Карпати С. Павловський, Ю. Чижевський, К. Геренчук, П. Цись, Я. Кравчук та ін.[3].

За будовою земної кори Карпати відповідають Карпатській складчастій області, яка належить до Середземноморського рухливого поясу. Власне Українські Карпати є частиною Карпатської дуги, яка представлена північною гілкою альпійських споруд Європейського Середземномор'я. В їх геологічній будові беруть участь різновікові відклади від найдавніших на Землі (докембрійських) до наймолодших (антропогенових). Однак найпоширенішими у Карпатах є породи крейдового періоду мезозойської ери (вік 135-65 млн. років) та палеогенового періоду сучасної - кайнозойської ери (вік 65-25 млн. років). Здебільшого це пісковики, сланці, мергелі. Ділянки земної кори в межах Українських Карпат мають різну будову. Основні форми поверхні формуються під дією процесів, що відбуваються у надрах Землі. Отже, комплекси форм рельєфу на певній території насамперед зумовлені відмінностями геологічної будови. На основі подібності форм поверхні, спільності історії та умов розвитку у межах Українських Карпат прийнято виділяти сім великих геолого-геоморфологічних областей: 1) Передкарпатську передгірну височину; 2) Зовнішні Карпати; 3) Вододільно-Верховинські Карпати; 4) Полонинсько-Чорногірські Карпати; 5) Мармароський кристалічний масив; 6) Вулканічно-Верхньотисенські Карпати (Закарпатське низькогір'я); 7) Закарпатську рівнину [1]. Виділяють також 3 основні тектонічні структури: Передкарпатський крайовий прогин, Карпатську покривно-складчасту складну споруду та Закарпатську западину [4].

Передкарпатська передгірна височина - область Українських Карпат, яку відносять до типу «височин крайових прогинів». В основі її залягає ділянка земної кори, яку називають Передкарпатським крайовим прогином. Передкарпатська височина простягається між зовнішнім краєм Карпат і південно-західною окраїною Подільської височини. Ширина її на північному заході 50-60 км, на південний схід вона поступово звужується до 25-30 км. Для зовнішнього, більш віддаленого від гір краю цієї області характерний плоский рельєф, де найбільш поширені широкі низькі річкові надзаплавні тераси. Ближче до Карпат поверхня стає більш розчленованою. На межиріччях переважає грядово-горбистий рельєф [2].

Зовнішні (Скибові) Карпати - велика складчаста область антиклінального типу. Назва «Скибові» Карпати пов'язана з тим, що зовнішні складки насунуті на прилеглу рівнину, а внутрішні - одна на одну з південного заходу на північний схід. Через це схили хребтів, обернені до Передкарпаття, значно крутіші, ніж південно-західні. Поперечні до гірських хребтів глибинні розломи успадували долини річок. Вони розділяють Зовнішні Карпати на три великі масиви (підобласті): *Бескиди*, *Скибові Горгани* і *Покутсько-Буковинські Карпати*. В основі Бескидів та Скибових Горган залягають ділянки земної кори Флішевих Карпат. За геологічною будовою Покутсько-Буковинські Карпати займають частину Внутрішньої зони Передкарпатського крайового прогину. Найвища точка усіх Зовнішніх Карпат - гора Сивуля Велика (1836 м) у Горганах. Маючи найбільшу ширину на північному заході (35 км), Скибові Карпати поступово звужуються у південно-східному напрямі до 18-20 км. Утворені вони системою з 5—6 паралельних хребтів, розділених поздовжніми долинами і перерізними поперечними річками. Зовнішні Карпати піднімаються у прилеглих до Передкарпатської височини районах до 800 м. У глибину гір висоти зростають до 1200-1700 м і більше. За висотою і зовнішнім виглядом підобласті Скибових Карпат також неоднорідні.

Вододільно-Верховинські Карпати охоплюють центральну знижену частину Українських Карпат, а також фрагменти внутрішньої антиклінальної частини карпатської гірської споруди.

В основі їх залягає Центральна синклінальна зона геологічної області Флішевих Карпат. Те, що ця ділянка земної кори в межах Карпат є вгнутою, а також складена менш щільними пластами дрібноритмічного піщано-глинистого флішу зумовило панування у межах області Вододільно-Верховинських Карпат низькогірного рельєфу з абсолютними висотами-700-900 м. Однак окремі гірські хребти центральної частини складені досить твердими пісковиками і піднімаються до 1700 м і більше. Найвищою точкою усієї гірської області є гора Братківська - 1788 м у Привододільних або Внутрішніх Горганах. Назва Вододільно-Верховинські Карпати пов'язана з тим, що тут проходить Карпатський головний вододіл, що розділяє басейни Дністра і Тиси. Ширина гірської області змінюється від 35 км у верхів'ях річок Сан, Дністер, Стрий до 10 км на південному сході в околицях Селятина. У межах Вододільно-Верховинських Карпат виділяють три підобласті та декілька районів [2].

Внутрішні або Полонинсько-Чорногірські Карпати – осьова, найбільш висока і мальовнича частина Українських Карпат. Вони простягаються у загальнокарпатському напрямі на 210 км при середній ширині 20-25 км. Назва Полонинсько-Чорногірські Карпати походить від того, що тут характерні плоскі безлісі вершини хребтів - полонини. Розділені долинами річок, вони утворюють окремі масиви. Найвищі з них Свидовець і Чорногора, у яких виражені сліди діяльності гірських льодовиків, що лежали тут в епохи зледеніння. З наукової точки зору область Полонинсько-Чорногірських Карпат утворена піднятими випуклими складками, які відповідають внутрішній антиклінальній геологічній зоні Флішевих Карпат. В їх межах виділяють дві підобласті - Полонинський хребет та Свидовецько-Чорногірський масив. Саме у Чорногорі знаходиться найвища гора України – г.Говерла (2061м).

Область Мармароського кристалічного масиву більшою своєю частиною розміщена в Румунії і лише північним краєм заходить на територію України. Тут вона представлена геолого-геоморфологічним районом Рахівсько-Чивчинських гір. Район тягнеться південніше підобласті Свидовецько-Чорногірського масиву. У геологічному відношенні це склепінчато-брилова споруда, утворена дуже давніми метаморфічними породами віком 300-600 млн. років, які перекриті молодшими осадовими відкладами. Рахівсько-Чивчинські гори мають гострі скелясті гребені із слідами давно минулого зледеніння. Частина району на схід від Шопурки і на південь від відрогів Свидовця та Чорногори називають ще Рахівським масивом або Гуцульськими Альпами. За рельєфом це плоскогір'я, яке дуже розчленоване радіальними ущелино подібними долинами Кісви, Тиси, приток Білої Тиси.

Закарпатська рівнина. До зовнішнього краю передгір'їв Вулканічного хребта прилягає геолого-географічна область Закарпатської рівнини. За будовою вона відповідає Закарпатському крайовому прогину. У межах рівнини виділяють два райони -Притисенську низовину та Берегівське горбогір'я. Притисенська низовина виповнена молодими річковими відкладами. За характером поверхні - це ступінчаста терасована рівнина, яку дренують праві притоки Тиси - Латориця, Серне, Боржава, Ріка. Поверхня низовини поступово знижується від передгір'я, де абсолютні висоти 116-120м, до р. Тиси (105 м біля м. Чоп). На фоні одноманітної рівнини підіймається Берегівське вулканічне горбогір'я, що відповідає піднятому блоку фундаменту прогину. Абсолютні висоти його становлять 180-366 м [2].

Висновки: Українські Карпати є фізико-географічною провінцією величезної Карпатської гірської країни. Край лежить на південному заході України і затиснутий у трикутник між державними кордонами України та умовною лінією *Чернівці – Івано-Франківськ – Яворів*, яка відділяє його від Східноєвропейської рівнини. Гірська споруда Українських Карпат простягається смугою завдовжки 280 км і завширшки 100 км. Гори є середньовисотними з пересічними висотами 1000 – 1500 м, тільки окремі вершини здіймаються понад 2 000 м. За віком вони належать до молодих гір (утворені в альпійську горотворчу епоху), проте зовнішньо нагадують старі гори з пологими схилами й округлими вершинами. Сьогодні масиви Українських Карпат цікавлять як любителів туризму, так і наукових працівників з географічних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гнилко О. М. Тектонічне районування Українських Карпат/ О. М. Гнилко Геодинаміка , науковий журнал 1(10), 2011 – С. 71-80.
2. Гілецький Й.Р. Популярно про Українські Карпати та основні пішохідні маршрути. / Й. Р. Гілецький – Івано-Франківськ: Місто НВ,2007. – 176 с.

3. Лещух Р. Й. Геологічна практика на Поділлі і в Українських Карпатах: Навчально-методичний посібник. / Р. Й. Лещух, В. Г. Пащенко, Смішко Р. М. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 244 с.
4. Цись П. М. Основні риси морфоструктури Українських Карпат./ П. М. Цись «Питання географії Українських Карпат», - Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 1969. – С. 72-90.

Іванейко М.

Науковий керівник – асист. Бронцький Р. В.

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ ГОРИЗОНТАЛЬНИХ ПЕЧЕР В УКРАЇНІ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ ЇХ ПОШИРЕННЯ

Актуальність дослідження. В сучасні науки існує багато наукових праць, де висвітлюється питання утворення і поширення карстових печер, проте питання генезису та розміщення саме горизонтальних печер є мало вивченим. В Україні швидкими темпами розвивається спелеотуризм, тому дослідження горизонтальних печер є особливо актуальним, оскільки вони є найбільш доступними і зручними для туристів. Спелеоклуби діють у Києві, Сімферополі, Львові, Тернополі та ряді інших міст. Названі аспекти вивчення і використання печер далеко не вичерпують їхнє господарське значення. Печера - це геологічний об'єкт з багатьма природними феноменами, і проведення спелеологічних досліджень відкриває нові можливості як в одержанні, так і в інтерпретації інформації, отриманої класичними геологічними методами. А також все більшого значення набуває використання мікроклімату печер для лікування цілого ряду захворювань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням горизонтальних печер в Україні займалися Андрейчук В. Н. (1987), Апостолок В. В. (1975), які вивчали печери з метою їх господарського використання; Гвоздецький Н. А. (1981, 1988), Дублянський В. Н. (1977, 1980), які досліджували карстові явища і процеси, в тому числі і карстові печери; Климчук А. Б. (2007, 2010), Кудрин Л. М. (1963), вивчали питання походження карстових печер; Радзівський В. О. (1967, 1978, 1984), Шот М. (2007), досліджували печери як об'єкти спелеотуризму.

Мета дослідження: виявити загальні особливості формування горизонтальних печер, зокрема карстових печер України, а також показати основні закономірності їх поширення по території країни.

Виклад основного матеріалу. Термін „карст» походить від назви плато Карст, поблизу м. Трієста на Адріатичному узбережжі. Визначення карсту є давньою науковою проблемою карстології, що ілюструється наявністю в літературі понад 150-ти його визначень, виконаних з різних методологічних позицій. Виділяються чотири підходи до розуміння сутності карсту:

- феноменологічний (карст - явище або сукупність особливих явищ);
- процесуальний (карст - моно- або комплексний процес);
- територіальний, геоморфологічний (карст - територія або рельєф з характерним набором ознак);
- системний (карст - природна система взаємопов'язаних об'єктів, властивостей, відносин, що утворюють цілісне) [3].

Однак загально визнаним більшістю науковців є визначення карсту прийняте на останньому з'їзді спелеологів: **карст** – процес хімічного руйнування гірських порід текучими природними водами і його результат, який проявляється в зміні хімічних і фізичних властивостей цих порід, в утворенні специфічних текстур, у формуванні акумулятивних і вторинних мінеральних утворень, форм рельєфу, особливостей гідрохімії і гідрографії [5].

Різний вплив клімату сприяв утворенню двох основних типів карсту: голого і покритого, виділяють також задернований. До кожного із даних типів карсту відносяться певні форми рельєфу (рис.1).